

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.247

Dimarts, 2 de febrer del 2016

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: desmadeixament
- 2 Neus Nogué Serrano ► ‘Sortir’ i ‘go out’
- 3 J. Leonardo Giménez ► Que ningú ens furte la ‘de’
- 4 Anna Pineda ► Si tu em dius “sintaxi”, jo...
- 5 Albert Pla Nualart ► Un pas al costat, ens agradi o no, ja no és un pas enrere
- 6 Ara que tancàvem

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat. @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: desmadeixament

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015)

desmadeixament

Debilitat, decaïment, defalliment, manca de forces o de vigor en el cos o en l'ànim. *Tinc un desmadeixament que no m'hi veig. No tinc ganes de fer res.*

En la rondalla «El rei Astoret» d'Enric Valor llegim: «*Passà també per la imaginació de Baltasar del Seny, que aquell agreujament de la distracció i del desmadeixament creixent d'Astoret, podia estar en relació amb la misteriosa vinguda de la bellíssima batedora.*»

La llengua estàndard sol emprar: desmarxament

En castellà es diu: *desmadejamiento, quebrantamiento*

2 'Sortir' i 'go out'

Neus Nogué

Lliure i Millor, 20/01/2016

<http://lliureimillor.cat/sortir-i-go-out-per-neus-nogue/>

L'estudi de les llengües a partir de la comparació de diverses varietats és més freqüent del que podria semblar a primera vista: quan fem dialectologia comparem diferents varietats geogràfiques d'una mateixa llengua; quan fem lingüística històrica en comparem diferents varietats històriques; quan fem lingüística funcional en comparem diferents registres; etc.

En les últimes dècades també s'ha fet cada vegada més freqüent l'estudi contrastat de diferents llengües, que té precedents en la lingüística comparada del segle XIX. L'anomenada *anàlisi contrastiva*, en lloc d'estudiar una sola llengua, en compara diverses. Té l'objectiu de descriure les semblances i les diferències entre llengües, sovint per classificar-les segons les seves característiques estructurals i funcionals (això ho fa, des d'una perspectiva teòrica, la *tipologia lingüística*) i descobrir quines són comunes (els famosos *universals lingüístics*) i quines no. Però aquestes descripcions també són útils per a diverses àrees de

la lingüística aplicada, com ara la traducció i l'ensenyament de (segones) llengües.

Un bon exemple d'anàlisi contrastiva el constitueix l'estudi de l'expressió del moviment, les diferents maneres com el codifiquen les diferents llengües.

Go out i sortir

Només comparant *go out* (anglès) i *sortir* (francès i català) ja veiem que passen coses. Efectivament, aquest verb –entre altres– ens servirà per il·lustrar que hi ha almenys dos tipus de llengües, a l'hora d'expressar el moviment: les llengües d'emmarcament per satèl·lit i les llengües d'emmarcament verbal.

A les llengües d'emmarcament per satèl·lit (*satellite-framed languages*), com l'anglès i l'alemany, el verb expressa MOVIMENT i MANERA: *walk / laufen* ('desplaçar-se caminant'), *fly / fliegen* ('desplaçar-se volant'), *drive / fahren* ('desplaçar-se conduint')... I una preposició o partícula expressa el TRAJECTE (la direcció del moviment): *go in / hineingehen* ('desplaçar-se endins'), *go out / hinausgehen* ('desplaçar-se enfora'), *go up / hinaufgehen* ('desplaçar-se amunt'), *go down / hinuntergehen* ('desplaçar-se avall')... En anglès, són alguns dels consagrats *phrasal verbs*.

A les llengües d'emmarcament verbal (*verb-framed languages*), com el català, el francès i el castellà, el verb acostuma a expressar MOVIMENT i TRAJECTE: *entrer / entrer / entrar* ('desplaçar-se endins'), *sortir / sortir / salir* ('desplaçar-se enfora'), *pujar / monter / subir* ('desplaçar-se amunt'), *baixar / descendre / bajar* ('desplaçar-se avall')... I, cosa important, moltes vegades la MANERA no s'expressa: sovint no diem si pugem o baixem a peu, en avió, en cotxe...

Quan aprenem llengües, va molt bé saber aquestes diferències. Per exemple, els parlants d'una llengua romànica en tindriem prou amb *go / gehen* i les diferents preposicions o partícules per expressar les nocions d'*entrar*, *sortir*, *pujar* i *baixar*. No ens caldria distingir si ho fem a peu, en avió o en cotxe. Però quan parlem en anglès o en alemany hem d'aprendre i ens hem d'acostumar a especificar-ho.

I en l'àmbit de la traducció, si aquests diferències no es tenen en compte es corre el risc de fer traduccions com a mínim molt poc naturals, si no agramaticals. Vegem-ne un exemple real, extret d'una novel·la.

Original anglès

It was a nice day so I decided to **walk back** to the Alex

Traducció al català publicada

Feia bon dia i vaig decidir **caminar de tornada** a l'Alex

D'acord amb el que hem vist més amunt, i també d'acord amb la nostra competència lingüística, el fragment en anglès que he posat en negreta s'hauria d'haver traduït per **tornar caminant**.

Un altre exemple:

She **drove back** to London → **Va tornar** a Londres (i no “**va conduir de tornada** a Londres”).

Com he dit més amunt, en català i en altres llengües, si no és rellevant, no expressem la MANERA; el mitjà de transport, en aquest cas.

I podem acabar amb un exemple poètic, que a mi em fascina. Alguns d'aquests verbs tenen una variant transitiva, també de moviment, que es comporta d'una manera similar: “He **drove me home**” → “Em **va portar a casa**” (en català sovint tampoc especifiquem el mitjà). Doncs bé, ¿teniu present la cançó de Leonard Cohen “Dance me to the end of love”? Doncs apa, ja en podeu traduir el títol, i si us animeu, la cançó sencera!

<https://www.youtube.com/watch?v=iICRID5jG0I>

Notes

1. La descripció dels verbs de moviment que he presentat, la va fer el lingüista Leonard Talmy. Jo he partit d'un article de M. Josep Cuenca que en parla i que hi incorpora el català (“Anàlisi contrastiva, lingüística aplicada i lingüística teòrica” (2002). *Miscel·lània Joan Veny 1*. Barcelona: PAM). L'últim paràgraf i els exemples són meus.
2. L'anglès (i en algun cas, també l'alemany) té verbs d'arrel llatina teòricament sinònims dels que hem vist (*enter, exit, ascend, descend...*), però són propis de registres formals (i a vegades tenen matisos d'ús diferents), i per tant no estalvien d'aprendre's els d'ús més general.
3. Jaume Mateu, en una conferència que va donar fa dos o tres anys a la UB, també va aportar l'exemple de Leonard Cohen.
4. Em pregunto si les dues àrees de la lingüística aplicada a què m'he referit, l'ensenyament de (segones) llengües i la traducció, no es podrien combinar: en determinats contextos d'aprenentatge, traduir a classe de llengua textos o fragments on sortissin exemples com els que he posat, podria facilitar l'aprenentatge d'aquestes estructures. Però aquest és un tema complex que donaria per a molt.

3 Que ningú ens furte la 'de'

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 25/01/2016

<http://www.levante-emv.com/cultura/panorama/2016/01/25/ningu-ens-furte/1370174.html>

En el text d'un treball presentat a un concurs de narrativa juvenil vaig llegir, no fa molt, unes quantes paraules i frases que les iaies de l'autora, d'aproximadament vint-i-cinc anys, les hagueren dites d'una altra manera, més pròpia de la parla natural o habitual valenciana. Una de les frases, dita per un personatge del conte, era «Fa molt temps que no ve pel poble».

Els avis de la xavala, els pares i ella mateixa, de manera espontània, hagueren dit «Fa molt *de* temps...», amb la preposició *de* entre «molt» i «temps». En un altre passatge del conte, una protagonista diu: «Quant formatge posem a la ratera?» Torna-li la trompa al xic! Tots els personatges esmentats anteriorment, vostés i un servidor diríem: «Quant *de* formatge posem...?», amb la *de* genuïna i de sosteniment, d'acord amb la manera més tradicional i natural de dir eixa expressió. Passa també amb altres quantitatius, com *poc* i *tant*, que, com els dos mencionats, solen portar la preposició *de* entre el quantitatiu i el masculí singular, o invariable, que modifiquen: «Tenim poc *de* temps», «Pose'm poc *de* pa»; «Si demà fa tant *de* vent com hui, no eixirem de casa», «Passàrem tant *de* fred que no hi tornarem». L'omissió de la preposició *de* sembla un calc, una interferència del castellà, però eixa preposició, en les esmentades estructures, és omesa en gran part de la parla catalana oriental, i els diccionaris consideren que eixa ommissió és normativa. Des del punt de vista del valencià, el resultat d'evitar, o no considerar, eixa preposició, i per tant ajuntar consonants oclusives sordes amb altres consonants de paraules diferents i no compostes, em pareix estrident, em sembla que eixe aplec grinyola.

I també des del mateix criteri valencià, i/o perifèric, ignorar eixa preposició en el cas esmentat sembla un calc o interferència innecessària, tant del castellà com del català central o oriental. Però una cosa és que una paraula o una expressió siga correcta normativament, i una altra, crec que ben innecessària, és que es trie o es fomenti la tria de la solució més forçada i menys natural, per part d'alguns escriptors i/o ensenyants valencians, que en l'oralitat ho diuen de manera natural (amb *de*). I no ho dic per l'autora referida, afectada, per ara, d'un empatx de normativa, sinó pels que s'entesten en uniformismes empobridors de la riquesa de tot el nostre cabal lingüístic i es neguen a acceptar cap apertu-

risme normatiu, ja vinga de l'AVL, de l'Enciclopèdia Catalana o de qualsevol instància o autor crític amb una normativa que grinyola, com posa de manifest el llibre *Canvi d'agulles*, un recull de 10 modestes propostes de reforma per un català/valencià més ric, àgil i senzill.

D'altra banda, la preposició *de* referida és també absolutament pertinent en frases com «Estava cansada de tant *de* jugar», «Li queien les llàgrimes de tant *de* riure», amb eixa grafia davant també d'infinitiu, que en castellà sobra, però esperem que cap sabut interferit, de ponent o de tramuntana, ens pugui dir que és un arcaisme valencià.

4 Si tu em dius “sintaxi”, jo...

Anna Pineda

Núvol, 22/01/2016

<http://www.nuvol.com/noticies/si-tu-em-dius-sintaxi-jo/>

Si tu em dius “sintaxi”, jo (*subjecte*) et (*complement indirecte*) parlaré (*verb*) d'etiquetes (*complement de règim verbal* o, si t'ho estimes més, *complement preposicional*). Sens dubte, etiquetar és una de les principals activitats del dia que, a classe de llengua, toca sintaxi. Vinga, analitza l'oració següent. Digues quina funció fan els elements subratllats. Ei, recordes quin truc has de fer servir per identificar el complement directe?

I els anys passen, l'alumne aprova el curs i més endavant supera la selectivitat, on li hauran plantejat preguntes d'extrema dificultat que consisteixen (per què no?) a posar etiquetes: Va, a veure si la saps: complement directe o indirecte? Tens el 50% de possibilitats!

El mateix alumne, no en dubteu, quan acabi la part de llengua de la selectivitat i comenci la de química o la de matemàtiques, ja tindrà temps de respondre preguntes amb enunciats complexos, ja tindrà temps de llegir plantejaments abstractes que el facin pensar. Mireu, per exemple, un trosset de l'examen de física de la selectivitat del juny passat:

Proves d'accés a la universitat

Convocatòria 2015

Física

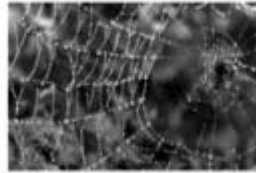
Sèrie 2

L'examen consta d'una part comuna (problemes P1 i P2), que heu de fer obligatòriament, i d'una part optativa, de la qual heu d'escollir UNA de les dues opcions (A o B) i fer els problemes P3, P4 i P5 corresponents.

Cada problema val 2 punts.

PART COMUNA

P1) Les aranyes tenen uns òrgans sensibles en els extrems de les potes que els permeten detectar les vibracions que produeixen els insectes que queden atrapats a la seva teranyina. Considereu que en una teranyina el moviment dels insectes és equivalent al que tindrien en un sistema que es mogués amb un moviment harmònic simple (MHS). Hem observat que un insecte de massa 1,58 g atrapat en una teranyina produeix una vibració de 12 Hz.

a) Calculeu la constant elàstica d'aquesta teranyina.

b) Determineu la massa d'un insecte que, en quedar atrapat a la teranyina, té un període d'oscil·lació de 0,12 s. Calculeu el valor absolut de l'acceleració màxima de l'insecte, durant el temps en què es mou a la teranyina, si l'amplitud de l'oscil·lació és de 2,0 mm.

—Prova de selectivitat de física, juny 2015

Ep, això són ciències de les de veritat i, per tant, podem demanar als alumnes que facin raonaments tenint en compte diverses variables, podem demanar-los que treballin amb situacions que reflecteixen la complexitat del món estudiat per les matèries científiques. Podem, en definitiva, fer-los reflexionar.

Però... quan toca avaluar els coneixements de llengua, els alumnes, pobres, ja faran prou si, per eliminació, encerten que allò que comença amb una preposició és, ves per on, un complement preposicional:

3.1.7. La ciència-ficció gaudeix de dues característiques pròpies que la fan molt especial i que convé recordar.

☐ complement directe	☐ complement circumstancial (o adjunt)
☐ complement del nom	☐ complement de règim verbal (o preposicional)

—Examen de català de selectivitat, juny 2015

Davant d'aquesta situació, cada cop són més els professors de llengua que es pregunten per què, quan ensenyem llengua, no gosem presentar-la com un objecte digne d'estudi científic. Per què no convidem els alumnes a fer reflexió a

partir d'un dels objectes del món natural que els és més proper, que els és més propi, que coneixen de manera innata només pel fet de ser persones. I si en comptes de fer-los posar etiquetes i memoritzar termes, els fem reflexionar?

En comptes de fer-los subratllar, com se sol fer, els complements directes de les oracions *En Joan llegeix un llibre* i *El nen ha trencat un gerro*, els podríem demanar, alternativament, que expliquin si veuen alguna diferència entre aquests dos exemples, i aleshores ells arribarien a concloure que no tots els complements directes són iguals (amb el verb *llegir*, es pot suprimir) i podrien establir generalitzacions a partir de dades observables.

O, també, en comptes de proposar-los, com se sol fer, que diguin quina etiqueta (categoria i funció) correspon al mot *gairebé*, els podríem demanar, més aviat, que expliquin per què podem dir *gairebé mort* però en canvi *molt mort* grinyola. I podríem després dir-los que afegissin algun context justificat on la segona opció podria ser acceptable (i així, de passada, allò del llenguatge poètic no els quedaria tan lluny).

Això són només dos exemples molt simplificats d'entre les moltíssimes propostes de canvi que, amb força i il·lusió, procuren fer realitat molts professionals de la llengua (des de professors de secundària fins a catedràtics d'Universitat, passant per editors de llibres de text i, en definitiva, filòlegs i lingüistes de procedència diversa). Persones que pensen –pensem– que és fonamental despertar en els alumnes l'actitud curiosa i inquisitiva envers la llengua, persones que confiem que els alumnes són capaços de reflexionar i fer raonaments complexos més enllà de les hores de física i de matemàtiques, persones que creiem que és indispensable tractar el llenguatge com un objecte plenament digne de ser estudiat científicament.

Els propers 4 i 5 de febrer, a la Universitat de Barcelona, hi haurà [unes jornades](#) per parlar de tot això. Tots hi sou benvinguts!

5 Un pas al costat, ens agradi o no, ja no és un pas enrere

Albert Pla Nualart

Ara, 15/01/2016

http://www.ara.cat/suplements/llegim/pas-costat-pas-enrere-Mas_0_1505249490.html

En principi podem *fer un pas en davant, un pas en(dar)rere, un mal pas, un pas (en) fals*, etc., però cap diccionari ens deixa *fer un pas al costat*. El llenguatge polític va creant un argot al servei dels interessos dels polítics. De vegades, inventa un terme exacte per a un concepte que no en tenia cap, però sovint el terme nou diu el que ja deia l'antic de manera menys clara, connotada o compromesa.

Les *línies vermelles* són, en el fons, un dibuix de la nostra intolerància, el *full de ruta* és prou esquemàtic per estalviar-nos tenir un programa amb cara i ulls, *implementar* resulta ideal per dir que es farà el que, de fet, no sabem com fer, *posar en valor* tenyeix d'ambició el més incipient projecte i la *governança* fa menys autoritari el *govern*.

En un incert punt del passat els polítics van deixar de ser *destituïts* per passar a ser *cessats* (en un ús transitiu i no normatiu de *cessar*). També abans solíem dir que un polític que feia nosa s'havia de *retirar* o *jubilar* o, en un sentit més metafòric, que havia de *fer un pas enrere*. Tot això, però, ja sona massa cru, massa directe. *Enretirar-se* va ser un primer intent de posar-hi sordina. Oriol Pujol ja no va *plegar* ni *dimitir*; va optar pel misteriós *enretirar-se*. Tot fa pensar que definitivament.

La idea ve a ser "Plego però no plego". I l'última gran troballa en pro d'aquesta semàntica cagadubtes, que no tanca portes, és *fer un pas al costat*. Com sol passar, no és nostra. Primer va ser *dar un paso al lado*. Però a Artur Mas li ha anat tan bé que serà difícil no associar-la a ell.

Algun lector ens retreu que no plantem cara a aquestes creacions eufemístiques: "Per què *un pas al costat* i no el correcte *un pas enrere*?" Doncs perquè, ens agradi o no, un nou ús i un nou sentit en boca dels protagonistes de la història crea norma i demostra, un cop més, que la correcció no la conté cap diccionari sinó que és una convenció dialèctica. Si escrivim que Mas ha dit "Faig un pas enrere" quan ha dit "Faig un pas al costat", no només el corregim: li fem dir el que no ha dit.

6 Ara que tancàvem

- ▶ Laura Centellas, "[Cantar en català, un avantatge o un inconvenient?](#)" (*El 9 Nou*, 12/01/2016). Reportatge sobre l'ús de la llengua catalana entre els músics i grups emergents de l'escena osonenca i catalana
- ▶ Rudolf Ortega, "[La dona del president](#)" (*El País*, 17/01/2016). L'abús del terme 'primera dama' certifica la invasió del lèxic polític nord-americà
- ▶ Andreu González, "[Catalanoescrivents](#)" (*Núvol*, 14/01/2016)
- ▶ "[La Crida per Lleida denuncia que la Paeria incompleix el reglament d'usos lingüístics](#)" (*Racó Català*, 14/01/2016). La formació ho ha denunciat al Síndic, que estudiarà l'actuació del consistori lleidatà